

er bij anaemische individuen, tonische en clonische krampen, waarschijnlijk als gevolg van de plotseling ontstane verhoogde vulling van de abdominaal-vaten.

De besproken behandeling deed vele uitgeputte lijdens in korten tijd belangrijk in gewicht toenemen en werd, zelfs waar uitwendig verdikking van den pylorus voelbaar was, door herstel gevolgd.

In andere gevallen liet zij in den steek, echter niet zonder ook dan nog gewoonlijk verligting aan te brengen, nam: 1°. bij carcinomateuse vernauwing van den pylorus; 2°. bij sterke lidteekenachtige vernauwingen; 3°. bij matige vernauwingen, waarbij het slijmvlies en de spierrok der maag belangrijk ontaard waren. In enkele gevallen werden na uitspoeling der maag nog inspuitingen met eene zwakke oplossing van nitras argenti of, bij aanwezigheid van sarcine, van onderzwaveligzure natron of creosoot gedaan.

De patiënten leeren gemakkelijk de maagpomp aanwenden, waartegen WIESNER echter waarschuwt, daar hij in een geval na die aanwending door den patiënt zelve eene belangrijke maagbloeding volgen zag. WIESNER schrijft die toe aan het opnemen van een stukje van het maagslijmvlies in de opening der maagsonde en daardoor ontstane kwetsing van dit gedeelte. (Dergelijk toeval ware bij eene maagsonde, die van onderen meerdere openingen had, niet mogelijk. Ref.)

KUSSMAUL wijst nog op het belang van het gebruik der maagpomp om uitzettingen der maag van die van het colon transversum te onderscheiden; alsmede om verdikkingen en verhardingen van den pylorus te diagnosticeeren, die bij gevulde maag dikwijls niet te herkennen zijn.

v. R.

SYPHILIS BIJ OUDE LIEDEN schijnt soms een ongewoon beloop te nemen volgens MICHAELIS, die (*Archiv f. Dermatologie* enz.) drie gevallen mededeelt, welke, hoewel veel gebrekkigs in de waarneming bevattende, toch leerzaam zijn.

Er ontwikkelde zich bij twee daarvan, na een phagedenischen chanker met belangrijke verwoesting van den penis, een infiltraat van het lidteken, dat na incubatie van meer dan één jaar tijd tot algemeene syphilis aanleiding gaf. Het infiltraat zelf bleef langer dan gewoonlijk bestaan, breidde zich aanmerkelijk uit, zoodat het tot verwisseling met carcinoom aanleiding gaf en in korten tijd tot gangraeneuse destructie der geïnfiltreerde weefsels voerde. Het proces werd door mercurialia niet gebeterd, terwijl jodium het in korten tijd tot genezing bragt. Daar MICHAELIS dit beloop nimmer bij jonge lieden waarnam, schrijft hij het aan den leeftijd der lijdens toe en vestigt de aandacht daarop, omdat het ligt aanleiding tot verwarring met carcinoma geven kan, waarvan de samenstelling van het geïnfiltreerde weefsel zich echter histologisch duidelijk onderscheidt.

G. D. L. HUET.

INGEZONDEN STUK.

In de eerste aflevering van het werk: *De opvoeding van den mensch van zijne kindsheid tot den volwassen leeftijd*, door Dr. D. LUBACH en Dr. S. SR. CORONEL, lees ik blz. 13 het volgende: "men trachte zoo veel mogelijk de natuurlijke voeding te evenaren en het kind slechts vloeibaar voedsel, en wel uitsluitend melk, te geven, dat (?)"

in zijne samenstelling het meest met de moedermelk overeenkomt. De ezinnemelk schijnt daaraan het meest te beantwoorden, doch zij is voor vele beurzen te hoog in prijs. Daarom kan men volstaan met versche melk van een gezonde koe, die niet uitsluitend van stalvoeding leeft. Daar het gehalte aan boter daarin grooter en dat van suiker daarin geringer dan in de versche melk is, moet men daarin te gemoet komen door de melk op twee of een derde, naar gelang van den leeftijd des zuigelings, met zuiver laauwarm regenwater" (eerst hebben) " te verdunnen en daarbij een geringe hoeveelheid broodsuiker — tot zoet wordens toe, te voegen."

"In den laatsten tijd zijn vele kunstmelken aangeprezen, welke, in weêrwil van den wetenschappelijken naam, waarom ze den volke worden afgekondigd, als verdacht moeten worden beschouwd, en niet op dezelfde lijn met de menschelijke of dierlijke melk gesteld mogen worden. Hetzelfde geldt, ofschoon in mindere mate, van de vooral onder de lagere standen, thans veel in zwang zijnde, karnemelk met meel. Deze maakt, zoo ze verdragen wordt, de kinderen wel vet, maar bevat niet de noodige bestanddeelen, tot eene goede bloedvorming vereischt."

Is het in het algemeen niet zeer aangenaam nauwkeurig gedane waarnemingen miskend te zien, nog minder is zulks het geval, wanneer het geschiedt door menschen, van wie men recht heeft een minder lichtvaardig oordeel te verwachten, of liever, wier naam men gaarne boven geschriften aantreft.

De geheele aanhaling is volkomen in strijd met al wat ik over dit onderwerp geschreven heb, waarvan het artikel: *Karnemelk als voedsel voor kinderen beneden het jaar*, in *Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde*, Jaargang 1865, blz. 402 en volgg. het voornaamste is. De inhoud der aanhaling is onwaar, onpractisch en in strijd met de dagelijksche ondervinding.

In gezegd artikel heb ik zoeken aan te toonen, dat koemelk niet zoo gemakkelijk verteert als men gewoonlijk meent; ik heb gewezen op de coagula van caseïne in de magen der kleine kinderen, welke coagula veel grooter en zwaarder zijn dan van het zog; ik heb verder aangetoond, dat die coagula blijven bestaan al verdunt men de melk ook nog zoo; en uit die coagula, welke de magen der kinderen als vreemde prikkels plagen, heb ik het verschijnsel zoeken te verklaren, dat zoo veel kinderen de melk niet verdragen, ook al is zij nog zoo verdund, maar verder heb ik er op gewezen hoe voorzichtig men moet zijn met het aanraden van de verdunning der melk, daar, in de groote steden ten minste, de boeren daar zelve al genoeg voor zorgen, zoodat, als men die gewoonlijk reeds vooraf verdunde melk nog eens volgens een zeker voorschrift gaat verdunnen, de kinderen gevaar loopen water in plaats van melk te verkrijgen.

Ik heb er op gewezen hoe moeilijk het criterium van goede melk is. Iedere boer verzekert natuurlijk, dat hij uitstekende melk heeft, en zelfs geroemde melk blijkt soms bij onderzoek volstrekt niet zoo voortreffelijk te wezen.

Eindelijk heb ik gewezen op het gebruik van karnemelk, op de gemakkelijke vertering daarvan, hoe de kinderen er bij gedijen en hoe de praktijk mij bewezen had, dat het een voortreffelijk voedsel was, nog vóór dat ik het mij verklaren kon. Terwijl wij bij koemelk-voeding kleine kinderen dikwerf groene, vellerige diarrhoeën zien krijgen, en deze diarrhoeën zeer zeldzaam verdwijnen onder het voortdurend gebruik van melk, kan men dagelijks zien hoe kinderen met grasgroene ontlastingen, na eenige dagen slechts karnemelk gebruikt te hebben, eigeelgekleurde ontlastingen bekomen. Als oorzaak voor de gemakkelijke verteerbaarheid van karnemelk heb ik gemeend te moeten wijzen onder anderen daarop, dat zij niet anders is dan melk die reeds half verteerd is, waarvan het moeilijkste voor de maag reeds verricht is, daar er geen

stolling van de caseïne tot groote brokken meer plaats heeft. Heeft men hier te denken aan een opgelost zijn der caseïne of eenvoudig aan eene mechanische fijne verdeeling, door het karnen ontstaan? ik geloof het laatste, maar zeker is het, dat er zich in de maag geen brokken meer vormen, wat alleen reeds voldoende zoude zijn ter verklaring der gemakkelijker verteerbaarheid.

Ik heb gewezen op het gewichtige feit, dat men bij karnemelk niet zoo angstvallig behoefde na te gaan of ze wat beter of slechter was, niet omdat het niet wenschelijk was om de beste te geven, maar omdat het bedrog het vertrouwen hierop onmogelijk maakt. Terwijl het eene (de verdunde koemelk) een hypothetisch voedsel is, wat waarschijnlijk nooit zoo gegeven wordt, als hij die het voorschrift het wil toegediend hebben, weet men van het andere waar men mede te doen heeft. Terwijl men bij het eerste zeer voorzichtig moet zijn, met niet te veel te geven, *daar het anders slecht verdragen* wordt, geeft men van het andere zoo veel als de kinderen willen, waardoor het gevaar vermeden wordt, dat ze te weinig krijgen, en ze weten er niets van.

Wat de voedingswaarde van karnemelk aanbelangt, zoo bleek op blz. 411 van bovengenoemd artikel, dat de gemiddelde van 13 monsters karnemelk uit den handel — dus geen hypothetische waar, maar waar zoo als de menschen ze koopen — gemiddeld een vierde meer caseïne bevat dan de gemiddelde hoeveelheid voorkomende in zog, ongeveer de helft melksuiker en het dubbel zouten. Dat het verschil in boter aanmerkelijk is. Wat nu het te kort aan melksuiker betreft, zoo wordt dit vergoed door de toevoeging van rietsuiker; terwijl het gezonde uitzien der kinderen tot de gevolgtrekking leidt, dat het te kort in vet gedekt wordt door een omzetting van de toegevoegde koolhydraten, meel en suiker.

Ik heb dit alles te vergeefs gezegd voor de Heeren LUBACH en CORONEL; zij hebben er eenvoudig geen notitie van genomen; daar ik mij nu bewust ben nooit met opzet leugenachtige mededeelingen gedaan te hebben, zoo is mij zoo iets onverklaarbaar.

Had ik een physiologisch laboratorium tot mijne dispositie gehad, en mijne proeven van verdunde melk en van karnemelk op konijnen genomen, dan was er waarschijnlijk een roep van uitgegaan, heinde en ver. Nu ik ze echter niet op blâren-eters maar op menschen genomen heb, nu negeert men ze eenvoudig.

Maar dat gaat zoo niet.

Of hebben Dr. LUBACH en Dr. CORONEL in dit opzicht grooter en uitgebreider ondervinding dan ik, dat zij die dan meêdeelen. Tot zoolang ik daardoor niet van het tegendeel overtuigd ben, blijf ik alles volhouden wat ik in mijn genoemd artikel beweerd heb; ja zelfs, nadat nu reeds meer dan vier jaren zijn voorbijgegaan, sedert ik mijn genoemd artikel schreef, ga ik nu nog verder en zeg, dat, wat men elders ook vinden moge, het alhier eene waarheid is, dat met de verdunde melkvoeding 1) een tal van kinderen te gronde gaan, dat karnemelk daarentegen meestal uitstekend verdragen wordt, dat de kinderen er bij groeien en bloeien, en dat, indien zulks niet het geval is, zulks meer ligt aan hen, die ze toedienen, dan aan de karnemelk.

De ondervinding, hier bij duizenden opgedaan, heeft dit feit tot eene waarheid gemaakt. Werkelijk, zoodra mij het tegendeel bleek, zou ik de eerste zijn het te be-

1) Dat het niet hier alleen zoo is met de melkvoeding, leeren: in Frankrijk genoegzaam de tegenwoordige literatuur over de sterfte der kinderen: in Duitschland het LIEBIG's voedsel en in Engeland een artikel in de *Medical Times* van den 17den Januari. Voor eenigen tijd schreef mij de genoegzaam bekende R. DRUILL: "In our towns te scarcity and bad quality of the milk is a great source of infant mortality."

kennen. Ik heb nooit het minste voordeel gehad bij deze zaak, wel zoo als het met alle nieuwigheden gaat, veel onaangenaams. Niettegenstaande het grootste vooroordeel, vooral natuurlijk tegen iets van zoo geringen aard, is hier dat voedsel populair geworden en vooral niet minder bij de meer gegoeden dan bij de mindere standen.

Minstens een derde der hier gevestigde Geneeskundigen behooren reeds tot de voorstanders en daaronder zijn er, die op veel grooter ondervinding kunnen wijzen dan ik zelf. Soms werd ik zeer lauw op dit punt en dacht: ik heb er het mijne aan gedaan, het voedsel zal zelf zijn weg wel verder vinden; maar dan weder maakten de schoone resultaten, die men voortdurend heeft, mij wakker, en noopten mij het gebouw, dat ik tot zoo ver optrok, weder een weinigje verder op te trekken, — vooral met het oog op de vele kunstmiddeltjes, welke men gedurig met zoo buitengewoon veel moeite ziet aanprijzen en welke daarin alleen reeds een bewijs van hare zwakte dragen, en ten andere om den tegenstand, die men voortdurend bij al wat goed is ontmoet, zelfs van zijden, vanwaar men het minst verwachten zou.

Ternauwernood heb ik aantekening van de gevallen gehouden; die eens met die voedingsmethode begint, zal al spoedig ondervinden, dat zulks niet noodig is; men krijgt spoedig zulk eene overtuiging van het nut daarvan, dat men het even onnoodig vindt aantekeningen daarover te houden, als men het noodeloos vindt, om aan te teekenen, of A. of B. of C. door boonen, vleesch of brood gevoed kunnen worden.

Ik zie nu van alle leeftijden tot op dien van zeven jaar exemplaren rondom mij; allen getuigen het tegendeel van hetgeen dikwerf in het nadeel der methode beweerd wordt.

Eerst zijn de kinderen dik, heet het, maar later storten ze in als bomijs, ja zelfs zou die instorting nog wel na jaren kunnen plaats hebben. Dit herinnert mij aan een geval op een der klinieken van een hooggeschatten leermeester in Heidelberg, maar van de oude school: iemand had een gebrek, waar is mij ontgaan, er moest eene anamnese gemaakt worden, natuurlijk jaren lang herwaarts; maar ziet, daar herinnert zich de patiënt gelukkig dat hij vóór vijftien jaren eens geschrikt was of iets dergelijks belangrijks; daar was nu de oorzaak gevonden, gelukkig was de Professor; maar welk een nauw verband er tusschen de ziekte en gewaande oorzaak bestond kan blijken uit de impressie, welke het op mij, of liever ons, maakte, welke impressie nog na 20 jaren bij mij levendig is.

Ik wenschte wel in staat te zijn een regiment karnemelkskinderen tot op den leeftijd van loteling onder de oogten te kunnen behouden en consequent diaetisch te mogen opvoeden; waartoe behooren: brood en melk, en voorts: ei en vleesch voor de rijkere, boonen en erwten voor allen. Ik zoude dat regiment dan tegenovergesteld willen zien aan een dergelijk, zamengesteld uit representanten van verdunde melkvoeding, waarbij consequent behoort te volgen peentjes, knollen, kool en soep tot versterking. Ik zeide samengesteld uit representanten, ik moest echter zeggen samengesteld uit de overblijfselen van representanten van verdunde melkvoeding, want dat weinige slagvelden zoo bezaaid zijn met lijken als het genoemde, daarvan ben ik overtuigd.

Vele kinderen, die aan de borst zeer zwaar zijn, vallen naderhand sterk af, meestal bij het spenen; ik heb het altijd veel minder gevonden bij hen, die karnemelk als toevoegsel gebruikten, omdat zij ten minste een goed voedsel bleven behouden.

Wat ik vooral ook een sterk bewijs vond voor de adaequate voeding is het zuiver uitzien der kinderen, in tegenoverstelling met de vele zoogenaamde klieruitslagen bij kinderen, op andere kunstmatige wijzen grootgebracht.

Maar ik loop gevaar van te wijldoelig te worden. 1) Ik herhaal het, mijn ondervinding, gesteund door die van zoo vele anderen, heeft mij meer en meer bevestigd in alles, wat ik in mijn vroeger genoemd artikel gezegd heb. Zeker is het, dat, al was het nergens anders waar, het hier ten minste waar is; maar van verschillende andere punten van ons land heb ik hoe langer zoo meer goede berichten ontvangen en vooral vele bij gelegenheid van het 20ste verjaarfest der *Nederlandsche Maatschappij voor Geneeskunde*, dezen zomer alhier gehouden.

Voor ik eindig moet ik nog een paar gevallen mededeelen.

Van mijne kinderen zijn zij, die het meeste karnemelk (bij de borst) gebruikt hebben, het flinkst. Een meisje nu drie jaren lag in 1867 in het voorjaar, gedurende 9 weken, op den rand van het graf aan kinkhoest, gecompliceerd met een ernstige borstaandoening; de karnemelk was vervangen door eene loopmin; eindelijk herstelde het kind, maar tot op eene zekere hoogte kwam het slechts bij, en daar wij naar Noordwijk wilden gaan met het geheele troepje, dat kinkhoest had gehad, lieten wij de min maar weer weg en zetten het oude regime (karnemelk bij de moederborst) weêr voort. Het kind kwam ongelooflijk bij; en of het naderhand instorte? men kome er zie.

Mevrouw B...., zwak van gestel, moest iets bij de borst geven (April 1869); haar Chirurgijn-Accoucheur raadde karnemelk aan; daarom belangrijk, daar deze zelfde, een bekend en gezien practicus van meer gevorderden leeftijd, vroeger erg tegen de karnemelk was geweest, als iets bespottelijks, ja zelfs weleens patiënten verlaten had, die die methode toch wilden volgen, maar die later door het zien van te duidelijk sprekende voorbeelden was veranderd; het kind verdroeg de karnemelk goed. Maar wat gebeurt er. Er komt bezoek uit een andere stad en de karnemelk word afgekeurd en ezinnemelk in de plaats gegeven. Van den dag af krijgt het kindje diarrhoe en na tien dagen wordt ik er bijgeroepen. Met de ezinnemelk wordt opgehouden en na een paar dagen weêr overgegaan tot de karnemelk, welke weder even goed als vroeger verdragen werd; nu, negen maanden later, is de eenige klacht, dat het kindje veelal geconstipeerd is.

Een vorig kind van die dame was vroeger, toen zij hier nog niet gevestigd was, maar slechts logeerde, onder verdunde melkvoeding aan diarrhoe bezweken.

Mevrouw C. had een loopmin bij haar kindje; daarbij gebruikte het beschuitpap. De baker had gezegd, dat het kind geen karnemelk verdroeg. Steeds leed het kindje aan diarrhoe en daar het stadsgedeelten, waar de dame woonde ver van de kom der gemeente verwijderd is, was het niet gemakkelijk aldaar loopminnen te verkrijgen, terwijl geen vaste min begeerd werd. Het kindje zag er steeds ziekelijk en slecht gevoed uit; eerst toen het negen maanden oud was gelukte het mij de dame te bewegen de karnemelk nog eens te beproeven (Mei 1869) en van toen af kwam het kind zoo flink aan, dat het een lust was om te zien; in plaats van diarrhoe leed het nu aan constipatie, hetgeen door het van tijd tot tijd toevoegen van boerenstroop, in plaats van suiker, verholpen werd.

Eindelijk. In Februari 1869 werd ik geroepen bij vrouw G. Zij scheen een gezonde vrouw te zijn en had een groot kind van 14 dagen oud, hetwelk zij echter zeide dat verviel; zij had volop te zuigen. Eenige dagen later terugkomende vond ik werkelijk dat het verviel, het had groene ontlasting, waaruit ik besloot dat, al had

1) Ik verwijs hem, die er meer van weten wil naar bovengenoemd artikel, verder naar het tijdschrift van DR. PONS KOOLHAAS en ten laatste naar een eerstdaags verschijnend artikel in den *Medical Times and Gazette*.

de vrouw veel zog, het niet voedzaam genoeg was, en raadde er iets bij te geven, liefst karnemelk. Later terugkomende vond ik het kind steeds achteruitgaande, zij had beschuitpap gegeven. Nu drong ik aan op karnemelk, en na een week had het kind mooie gele ontlasting. Een half jaar later bij het kind geroepen wordende wegens verkoudheid, vond ik, dat het een zwaar, welgevoed kind was geworden.

Deze weinige gevallen wilde ik nog aanvoeren als bewijs voor mijne meening. Die het beproeft bij gewillige menschen, zal zien met welk een succes, met onwillige gaat het niet. Al gelukt het nog zoo goed, dan is soms de geringste aanleiding genoegzaam om er mede uit te scheiden, vooral buurpraatjes.

Duidelijkheidshalve moet ik ook nog mijn in 1865 gegeven raad herhalen, dat ik de karnemelk voornamelijk wil aangewend hebben als hulpvoedsel bij gezonde kinderen, die aan de borst zijn en behoefte aan een hulpvoedsel hebben. Voorbeelden zijn mij in menigte bekend, waar kinderen alleen bij karnemelk zijn grootgebracht, maar ik vind dat niet te verantwoorden als men een min betalen kan; dáár echter, waar wegens geldgebrek van geen min sprake kan zijn, waar een kunstvoedsel moet gebruikt worden, daar moet in de eerste plaats karnemelk in aanmerking komen.

Het is mij niet om de prioriteit te doen, ik ben de eerste niet, die het heeft aangewend of aangeprezen, ik heb alleen een op vele plaatsen, vooral onder de boerenstand aangetroffen voedsel met meer kracht dan gewoonlijk aangeprezen en zoeken te populariseren.

Rotterdam.

Dr. A. M. BALLOT.

B E R I G T E N.

BUITENLAND.

LONDEN. — *The Lancet* van 8 Januarij l.l. bevat naar aanleiding van hetgeen in het nummer van 6 November uit de nagelaten papieren van wijlen CIVIALE over de ziekte van wijlen den Belgischen Koning LEOPOLD I was medegedeeld, een wijdloopig verslag van Dr. KOEPL, den bijzonderen Geneesheer des Konings, waarin ook hetgeen door LANGENBECK en vooral door THOMPSON werd uitgerigt, ontwikkeld wordt. De toestand, waarin de Koning door THOMPSON bevonden werd, was door CIVIALE's pogingen weinig veranderd, terwijl eerst onder de behandeling van THOMPSON de lithotritie tot het gewenschte resultaat gebracht werd.

— Hetzelfde blad bevat een schrijven van Prof. LISTER te Edinburg, over de resultaten, die het door hem in het gasthuis te Glasgow gevolgde "antiseptic-treatment system" opgeleverd had. In de jaren 1864 en 1866 werden voor de toepassing zijner methode, op 35 groote amputatiën 16 en in de 3 volgende jaren na de antiseptische behandeling op 40 groote amputatiën slechts 6 sterfgevallen opgeteekend. Behalve dat het carbolzuur een hoofdingrediënt van alle plaatselijke verbandmiddelen uitmaakte, werd bij alle amputatiën of excisiën, waar eene onevene sinueuse wondvlakte gevormd werd, eene sterke solutie van chloorzink (40 gr. op één once water) op de versche wond gebracht en verder een met een antiseptisch middel gedrenkt verband aangelegd.

PARIJS. — De door de *France Médicale* voorgestelde oprigting van een zoogenaamd "Syndicat de la Presse Médicale", van eene Vereeniging namelijk, die voor de belangen van den geneeskundigen stand in het algemeen, voor het vereffenen van onderlinge geschillen op geneeskundig gebied zoude waken en de belangen der ge-